Mediaennusteita 1970-luvulta

Käsiini osui Kaarle Nordenstrengin "Tajuntateollisuus" (Weilin+Göös 1974) ja siinä otsikot "Suomi vuonna 2000" ja "Viestinnän kehitysennusteita". Ensimmäinen teksti on alunperin vuonna 1970 julkaistusta Kalevi Haikaran toimittamasta teoksesta, ja sieltä silmiin osuu lause: "*...taskussa on aamusta iltaan puhelinlaite, jolla voi mistä tahansa soittaa minne tahansa.*" Jälkimmäisestä tekstistä löytyy detalji: "*...ostot tapahtuvat henkilöllisyyden tunnistavalla 'luottokortilla'.*"

Hämmästyttävää tarkkanäköisyyttä! Jopa minulla on tuollaiset laitteet nyt, vaikken siihen 1970-luvun alussa olisi uskonutkaan. Taskupuhelimeen liittyy vieläpä varauma "*...kaikilla suomalaisilla ei näitä laitteita ole...*", ja sekin pitää paikkansa!

Mutta erehtymätön ei ole edes Nordenstreng "Suomi vuonna 2000" -visiossaan: "*Vuosituhannen vaihteen tilannetta kuvaavien tilastojen suomalaisista vielä yli puolet omistaa vanhanmallisen laatikkotelevision, ja näistäkin puolet on musta-valkovastaanottimia.*" Aiemmin on ennusteltu, että lehteä ei tarvitse enää kantaa kotiin, vaan se tulostetaan joka kodin kopiolaitteella: "*Sanomalehtien vastaanottolaitteita on käytössä noin 100 000, mikä on koko väestöön katsoen perin vähän: peräti 80 % suomalaisista lukee päivittäin periaatteessa isoisänaikaista sanomalehteä, joka on kannettu kotiin tai ostettu korttelin lehtikioskista. Taskupuhelin on hieman yleisempi: sellainen on joka kolmannen aikuisikäisen hallussa.*"

Joukkoviestimien viihtellistymiseen Nordenstreng ei tuolloin uskonut: "*... vuonna 2000 suomalaiset kuluttavat tiedotusvälineidensä kautta suhteellisesti vähemmän viihdettä kuin kolme vuosikymmentä takaperin. Viihdelehtien lukeminen on hieman lisääntynyt, mutta viihteellisten tv-ohjelmien katselu on pysynyt ennallaan: vaikka ihmisten käytettävissä on laaja valikoima viihdeohjelmia kuvalevyinä ja kasetteina, he omistavat näille saman puolitoista tuntia päivässä minkä he käyttivät aikanaan television kautta lähetettyjen lännensarjojen ja ajanvieteohjelmien katseluun. Samaan aikaan asia- ja ajankohtaisinformaation kulutus on tuntuvasti lisääntynyt, niin että kun vuonna 1970 asiaa eri muodoissaan virtasi lehdistä, radiosta ja televisiosta keskiarvosuomalaisen aivoihin noin kahden tunnin verran, sitä vuonna 2000 virtaa peräti viisi tuntia.*"

Tähän voi huomauttaa, että Napakymppi, BumtsiBum ja Tuttu juttu. Mutta Nordenstreng jatkaa: "*Tiedon suurta kulutusta viihteeseen verrattuna ei pidä ymmärtää siten, että ihmiset paremman tekemisen puutteessa ja runsasta vapaa-aikaa tappaakseen olisivat päätyneet asiainformaatioon. Vuoden 2000 yhteiskunnassa päivä päivältä uusiutuva tieto ei suinkaan ole ylellisyyttä, vaan välttämättömyys, jota ilman ihminen ei tule toimeen omassa ammatissaan enempää kuin yksityiselämässään. Ajan tasalla pysyminen pelkästään kulutustavaroiden ja kodinhoitoon liittyvien laitteiden suhteen vaatii lähes päivittäistä kuluttajavalistusaineiston opiskelua.*

Viestinnän teknisiä kehityspiirteitä on "Viestinnän kehitysennusteiden" mukaan neljä: välineiden integroituminen, viestintäkanavien lisääntyminen, desentralisaatio ja käytön yksilöllistyminen. Käyttääpä Nordenstreng myös termiä monivälinekompleksi, jota ei pidä sekoittaa myöhempään sanahirviöön multipleksi, puhe on nimittäin siitä, että toisistaan erotettavien tiedotusvälineiden sijaan tämä kompleksi hoitaa sekä yksityisen viestinnän että joukkotiedotuksen. Tuntuuko tutulta?

Nordenstrengin kiistakumppanina noihin aikoihin, siis 1970-luvulla, nähtiin Osmo A. Wiio. Hän puolestaan kirjoittaa Elektroniikkauutisissa 16/73 (Teoksessa Viestintää, vuodelta 1975): "*Uusi viestintätekniikka tekee mahdolliseksi jatkuvan, nopean ja jatkuvan kaksisuuntaisen viestinnän asuinpaikasta riippumatta. Ns. "kaapeloidussa kansakunnassa" kansalaiset ovat kotoaan suorassa kuvayhteydessä oppilaitoksiin, kauppoihin, pankkeihin, virastoihin, kunnanvaltuustoihin, teattereihin, urheilukilpailuihin jne. Uudet viestimet tekevät maailmasta eräänlaisen "maailmankylän", jossa maailman asioita seurataan yhtä kiinteästi kuin pienessä kylässä kylän tapahtumia.*"

Loistava analyysi! Kuvayhteys tosin on jäänyt tarpeettomaksi, mutta yhteys kaapeleitse kuitenkin osuu kohdalleen. Wiio kuitenkin varmistaa selustansa: "*Lyhyellä tähtäyksellä tämä kuva on epäilemättä liioiteltu, mutta se on periaatteessa mahdollinen kaukaisemmassa tulevaisuudessa.*"

OLLI YLÖNEN

Tiedotustutkimus

4/1999 kirjoittajat:

Maija Gerlander, FL, yliassistentti, Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.
Sam Inkinen, FM, tutkija, Vaasa yliopisto, viestintätieteiden laitos ja Lapin yliopisto mediatieteiden yksikkö.
Taisto Hujanen, YTT, professori, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
Elisa Juholin, VTT, dosentti, Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos ja viestintäkonsultti, Inforviestintä Oy.
Erkki Karvonen, YTT, tutkija, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
Inka Moring, VTM, tutkija, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
Hannu Nieminen, Ph.D., professori, Turun yliopisto, taiteiden tutkimuksen laitos, viestintä.
Kaarle Nordenstreng, professori, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
Pertti Näränen, YTM, tutkija, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
Susanna Paasonen, FM, tutkija, Turun yliopisto, taiteiden tutkimuksen laitos, elokuva- ja tv-tiede.
Aino Saarinen, YTT, dosentti, Oulun yliopisto.
Jaakko Suominen, FM, tutkija, Turun yliopisto, kulttuurihistorian laitos.
Eeva Takala, FL, tutkija, Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.
Helena Tapper, VTL, tutkija, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
Sanna Valtonen, VTL, tutkija, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.